

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата юридичних наук, доцента Самілик Людмили Олексіївни на дисертаційне дослідження Соколовської Наталі Вікторівни на тему: «Правове регулювання гендерної рівності за законодавством України та Великої Британії», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Ідея гендерної рівності є органічною складовою концепції правової держави, оскільки вона тісно пов'язана з утвердженням принципів недискримінації, соціальної справедливості та рівності прав (розділ 1). Як слушно зауважує дисертантка, питання рівноправності жінок і чоловіків визнано ключовим не лише в теорії права, але й у міжнародно-правовій практиці, що відображено у відповідних міжнародних документах та національних правових системах демократичних держав.

Попри наявність певних зрушень у національному законодавстві України, авторка аргументовано вказує на проблеми в практичній реалізації правових приписів, що стосуються гендерної рівності (розділ 3). Зокрема, серед чинників, що гальмують цей процес, дисертантка виділяє обмежену інституційну спроможність, неефективність механізмів правозастосування та низький рівень правової культури громадян. У цьому контексті цілком обґрунтовано звернутися до досвіду Великої Британії – держави з усталеною традицією правового забезпечення гендерної рівності, що допоможе виокремити ефективні моделі нормативного регулювання, які можуть бути адаптовані до вітчизняного контексту.

Водночас спостерігається відсутність цілісної системи впровадження гендерної політики на різних рівнях та в різних структурах, недостатнє програмне планування цього напрямку, а також нестача аналітичних і статистичних даних щодо окремих її аспектів. Важливою проблемою у процесі

інтеграції принципу рівності є те, що, незважаючи на нормативне закріплення відповідних положень у законодавстві України, інституційні механізми не забезпечують належного моніторингу їх реалізації на практиці. З огляду на викладене, як у теоретичному, так і в прикладному вимірах, тема дисертаційного дослідження Соколовської Наталі Вікторівни є безперечно актуальною.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Використано розгорнуту методологію наукового дослідження правових явищ, узагальнено теоретичні висновки і погляди, висвітлені у вітчизняній та зарубіжній літературі, а також правових концепціях. Важливо зазначити, що методологічна база дослідження є репрезентативною та міждисциплінарною. У роботі використано широкий спектр загальнонаукових і спеціально-юридичних методів: історико-правовий метод (розділи 1.1, 2.2), методи індукції та дедукції (розділ 2), аналізу, синтезу та абстрагування (розділи 1, 3), моделювання (розділ 3), формально-логічний та порівняльно-правовий підхід (розділи 1–3), що дозволило забезпечити наукову обґрунтованість отриманих результатів.

У дисертації Соколовської Н.В. простежується цілісність концептуального підходу: авторка не лише окреслює теоретичні засади регулювання гендерної рівності, але й формулює конкретні пропозиції щодо удосконалення української правової політики в цій сфері. Сформульовані висновки спираються на змістовний аналіз норм міжнародного та національного права, судову практику, статистичні дані й актуальні наукові джерела (розділи 2–3).

Нормативно-правова база дисертаційного дослідження охоплює ключові міжнародні та національні акти, що регулюють сферу прав людини та гендерної рівності. Серед міжнародних джерел особливе значення мають Загальна декларація прав людини (1948 р.), Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.), Європейська конвенція з прав

людини (1950 р.), Стамбульська конвенція, а також Пекінська платформа дій та Цілі сталого розвитку ООН (Порядок денний–2030).

До основних нормативних актів Великої Британії, що досліджувалися в дисертації, належать Закон про рівну оплату праці (1970 р.), Закон про дискримінацію за статевою ознакою (1975 р.), Закон про рівність (2010 р.), Закон про визнання гендерної ідентичності (2004 р.), Закон про домашнє насильство (2021 р.) та інші.

Українська нормативна база представлена Конституцією України, законами «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005 р.), «Про протидію торгівлі людьми» (2011 р.), «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (2012 р.), а також низкою програмних актів і підзаконних документів, спрямованих на утвердження гендерної рівності та інші.

Емпіричну основу дисертаційного дослідження становлять статистичні матеріали, результати аналізу законодавчих актів України та Великої Британії, а також матеріали періодичних видань, довідкова література та словникові джерела.

Наукові висновки і прикладні рекомендації, запропоновані в дисертації, спираються на ґрунтовне опрацювання праць українських та зарубіжних учених у сферах конституційного права, теорії держави і права, порівняльного правознавства, а також правового регулювання гендерної рівності. Використання міждисциплінарного підходу забезпечило глибину теоретичного осмислення проблематики та її прикладну значущість.

Винесені на захист наукові положення дисертаційного дослідження належним чином були апробовані та оприлюднені у фахових наукових виданнях. Основні положення отримали схвалення на засіданні ради Приватного вищого навчального закладу «Київський міжнародний університет». Окремі аспекти дисертації були презентовані на авторитетних наукових конференціях, серед яких: XXVII, XXVIII, XXIX щорічна Міжнародна науково-практична конференція, ПЗВО «Київський міжнародний

університет» (Київ, 2022, 2023, 2024 роки); II Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «PROKIIВ» (Київ, 2024 рік); Міжнародна науково-практична конференція «Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку в умовах воєнного стану», ВНЗ «Київський університет ринкових відносин» (Київ, 2025 рік).

Структура дисертації є логічно виваженою, відповідає поставленій меті та завданням дослідження, що забезпечує її внутрішню цілісність та системність викладу.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертації.

У результаті проведеного дисертаційного дослідження сформульовано низку нових концептуальних наукових положень та висновків, що характеризуються науковою новизною, яка полягає у розробці комплексного підходу, спрямованого на вирішення проблеми правового регулювання гендерної рівності за законодавством України та Великої Британії.

У дисертації представлено новий підхід до комплексного аналізу міжнародно-правових засад регулювання гендерної рівності, зокрема через вивчення системи конвенцій, угод та інших міжнародних документів, спрямованих на запобігання дискримінації та утвердження рівноправності незалежно від статі. Водночас сформульовано концептуальні засади вдосконалення правового регулювання гендерної рівності в Україні з урахуванням досвіду Великої Британії.

Основні елементи новизни включають:

1) *уперше*: здійснено теоретичний аналіз і характеристику генезису правового регулювання гендерної рівності у Великій Британії; виявлено ключові особливості формування британської моделі забезпечення гендерної рівності; доведено значення міжнародного співробітництва як чинника покращення ситуації із забезпеченням гендерної рівності як в Україні, так і у Великій Британії. У дисертації зазначено, що в Україні важливу роль відіграють механізми імплементації міжнародних стандартів у межах співпраці з ООН, Радою Європи, ОБСЄ та іншими структурами, зокрема у

сфері реалізації положень Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. У Великій Британії міжнародні зобов'язання та членство в ключових міжнародних правозахисних інституціях стали важливим каталізатором розвитку національного законодавства у сфері рівності (наприклад, Закон про дискримінацію за статевою ознакою 1975 року, Закон про рівність 2010 року);

2) *удосконалено*: підхід до дослідження еволюції гендерних стереотипів в Україні та Великій Британії з урахуванням історико-культурних чинників становлення гендерних уявлень; концептуальне розуміння категорій «гендер» і «гендерна рівність» як багатовимірних явищ, що охоплюють правові, соціальні, культурні та інституційні аспекти; класифікацію основних ознак, що визначають поняття гендеру та гендерної рівності у правовому контексті.

Тому можна стверджувати, що новизна дисертаційного дослідження проявляється як у самому підході до досліджуваних питань, так і в запропонованому розв'язанні важливих наукових проблем.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Дисертаційна робота є першим системним дослідженням, у якому комплексно, з урахуванням новітніх досягнень правничої науки розкрито зміст і особливості міжнародного контексту правового регулювання гендерної рівності за законодавством України та Великої Британії.

Сформульовані та аргументовані у дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації, можуть бути використані у: *науково-дослідній сфері* – для поглиблення теоретичних розробок і досліджень проблем забезпечення гендерної рівності у правових системах, а також для вдосконалення механізмів імплементації міжнародних стандартів гендерної рівності у національне законодавство України та порівняльного аналізу з правовою практикою Великої Британії; *правотворчій діяльності* – під час розробки й удосконалення актів національного законодавства, за допомогою яких здійснюється правове регулювання гендерної рівності в Україні; *правозахисній діяльності* – для забезпечення точного і правильного

застосування міжнародного права та національного законодавства держав та для активізації правозахисної діяльності; *освітньому процесі* – під час викладання курсів «Конституційне право», «Порівняльне конституційне право», «Міжнародне публічне право», «Міжнародний захист прав людини», «Теоретичні та практичні проблеми приватного права» та інших правових спецкурсів.

Оцінка змістовної наповненості та завершеності дисертації.

Дисертаційне дослідження Соколовської Наталі Вікторівни виконане українською мовою, має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація складається з анотації, змісту, вступу, трьох розділів, два з яких поділені на відповідні підрозділи, висновків, списку використаних джерел.

У вступній частині дисертації чітко аргументовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, охарактеризовано методологічну і теоретичну основу, окреслено наукову новизну здобутих результатів, особистий внесок авторки, а також представлено відомості про апробацію результатів у наукових публікаціях та на конференціях.

Перший розділ «Теоретико-правові засади дослідження гендерної нерівності» присвячений міждисциплінарному аналізу правових, соціокультурних та концептуальних підходів до розуміння гендерної нерівності. Авторка розглядає гендер як соціальний конструкт, досліджує основні форми дискримінації, що проявляються в освіті, трудових відносинах, політичному представництві та сфері соціального захисту. З особливою увагою розкрито феномен насильства проти жінок як один з найгостріших проявів порушення прав людини. Порівняльний аналіз дозволяє визначити спільні риси дискримінаційних практик в Україні та Великій Британії, а також виявити ключові відмінності – зокрема, в інституційній структурі протидії гендерній нерівності. Розділ виконує функцію теоретичного підґрунтя для подальшого аналізу механізмів правового регулювання.

Другий розділ «Правове регулювання гендерної рівності: міжнародний та

національний виміри» охоплює аналіз міжнародних правових актів, які закріплюють основоположні принципи рівності та недискримінації, таких як Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Пекінська платформа дій, Стамбульська конвенція. Здобувачка акцентує на важливості зазначених документів як нормативної основи для формування політики рівності. Аналіз національного законодавства України та Великої Британії демонструє різні підходи до імплементації цих стандартів. Вітчизняне законодавство, незважаючи на наявність відповідних норм, характеризується низькою ефективністю реалізації, тоді як британська правова система відзначається більшою узгодженістю та цілісністю.

У третьому розділі «Удосконалення правового механізму забезпечення гендерної рівності в Україні: напрями розвитку» представлено системне дослідження поточного стану імплементації правових норм у сфері гендерної політики. Авторка обґрунтовано зазначає, що, попри сформовану нормативну базу, її практичне застосування залишається фрагментарним. У цьому контексті акцентовано увагу на необхідності інституційного посилення державної політики, зокрема у сферах запобігання насильству за ознакою статі, забезпечення рівної оплати праці та політичного представництва. Зокрема, дисертантка пропонує низку практичних кроків – від удосконалення звітності за показниками оплати праці до впровадження механізмів контролю за дотриманням гендерних квот. Особливої уваги заслуговують обґрунтовані пропозиції щодо гармонізації українського законодавства. Пропоновані ініціативи спрямовані на підвищення не лише ефективності правозастосування, але й демократичності державного управління відповідно до міжнародних стандартів.

Дисертація завершується системно структурованими висновками, які узагальнюють результати дослідження, мають належний рівень теоретичного осмислення й практичної орієнтації. Висновки відповідають отриманим результатам, завданням та меті дослідження, мають вагому аргументацію, належним чином обґрунтовані і характеризуються високим рівнем

достовірності.

Зауваження до дисертаційної роботи.

Незважаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Соколовської Н.В., окремі аспекти потребують уточнення чи додаткової аргументації:

1. Авторка коректно оформила список використаних джерел відповідно до міжнародних вимог, зокрема дотрималась правила написання значущих слів з великої літери в англomовних назвах. Водночас звертає на себе увагу наявність окремих винятків, що потребують виправлення (позиції 30 та 39), де заголовки оформлені за українськими стандартами.

2. У роботі вдало підкреслено значущість скасування в Україні переліку з понад 450 професій, заборонених для жінок. Разом з тим, робота виграла б, якби було проаналізовано, чи стало це рішення кроком до досягнення гендерної рівності та чи спричинили його наслідки конкретні позитивні зміни.

3. Використання таблиць є доречним і сприяє структурованості матеріалу. Водночас, оскільки у тексті наявні численні посилання на таблиці, доцільно було б залишити їх у самому тексті, а не в додатках, щоб уникнути зайвого перевантаження апаратом посилань.

4. Текст містить велику кількість складнопідрядних речень, що вимагають уважного читання. Хоча це не ускладнює розуміння змісту, стиль викладу можна зробити більш лаконічним, не втрачаючи глибини.

Окреслені зауваження мають виключно рекомендаційний характер та жодним чином не применшують високого теоретичного рівня і наукової цінності дисертації, поданої до захисту. У дисертаційному дослідженні на належному науковому рівні проаналізовано складні правові аспекти, зумовлені тематикою роботи, та сформульовано змістовні наукові пропозиції, що становлять інтерес для подальших досліджень.

Ступінь апробації результатів дослідження у публікаціях.

Основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертації, знайшли своє відображення у наукових

публікаціях авторки, що розміщені у фахових періодичних виданнях, а також представлені у матеріалах наукових конференцій у формі доповідей і тез.

Дотримання академічної доброчесності.

Проведене дослідження відповідає принципам академічної доброчесності, відзначається високою науковою актуальністю, новизною та прикладною спрямованістю, що свідчить про належний рівень виконання дисертаційної роботи.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Соколовської Наталі Вікторівни на тему: «Правове регулювання гендерної рівності за законодавством України та Великої Британії» є самостійним, завершеним дослідженням, у якому отримано нові теоретично обґрунтовані та практично значущі результати. Вони становлять науковий інтерес і мають потенціал для подальшого вдосконалення правового механізму забезпечення гендерної рівності в Україні.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація Соколовської Наталі Вікторівни та рівень її наукової підготовки відповідають вимогам, передбаченим Порядком присудження наукового ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також Наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 року (зі змінами), що регламентує оформлення дисертацій. Здобувачка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Офіційний опонент:

доцент кафедри цивільного права та процесу

Державного податкового університету

кандидат юридичних наук, доцент

Людмила САМІЛИК

